

Frumosul românesc

Maria-Otilia OPREA

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
University „Lucian Blaga” of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
Personal e-mail: otilia.oprea@ulbsibiu.ro

The Romanian Beauty

In a secular world, in which beauty has become rather one of the preferred products of the consumer society, this study aims to highlight the authentic Romanian beauty, primarily the Romanian traditional art, as testimony of a profound world filled with aspirations, endeavours, joys and pains, inclined towards everlasting beauty.

The Romanian Kalokagathia means „decency” or „wisdom”, similar to beauty expressed in words and deeds. Man and the universe are kalokagathonic entities. Beauty co-exists in a hypostatic union with the good; beauty equals love, and the Beauty in the Christmas carols is Christ, the One that the Romanian people should not betray, but should continue to obey with „decency”. The morally ugly, the chaotic, the monstrous are not capable to gladden and to enrich the interior life of the human.

Keywords: the Romanian beauty, kalokagathia, ethical/aesthetical, decency, love, ugly, traditional Romanian art, Christocentric ethos

„Nu numai cu pâine trăiește omul, ci și cu frumosul
și cu buna-cuviință”¹

Kalokagathia în viziunea poporului român

Se pare că „frumosul” pe care civilizația post-modernă îl cultivă cu obstinție este mai degrabă bastardul unei pseudo-frumuseți, dată fiind pierderea treptată a reperelor morale, deplasarea centrului de greutate dinspre Dumnezeu înspre rațiunea autonomă, dinspre credință înspre o știință atee. În genere pervertit sau prost înțeles, frumosul a devenit, din nefericire, fie o afacere profitabilă, fie o sursă de orgoliu exacerbă. În căutarea unei imagini ideale, fantasmatică, lumea noastră competitivă a scos frumosul adevărat din cadrele ei de viață și l-a înlocuit cu frumosul standard, cu frumosul aparent sau cu urâtul demonic.

Frumosul românesc autentic este însă frumosul concentrat în creațiile etnice durabile ale poporului, este Frumosul de neconceput în afara sferei Binelui (*Kalon*

kai Agathon). „Pentru țărânul român (...) Frumosul și Binele sunt aproape totdeauna identificate cu prestigiul vechilor tradiții și obiceiuri strămoșești.”² Renumitul etnoestetician Petru Ursache e de părere că „românii beneficiază de o moștenire culturală prealfabetă, de excepție, înscrisă pe cele mai înalte portative ale

valorilor spirituale”, această « tradiție multiseclară » constituind « punctul forte al etnicului românesc ».³

Trist este că odată cu modernizarea mediului rural s-a produs și îndepărtarea cvasi generalizată de satul tipic tradițional, formele imagistice ale realității fiind expuse contemplerii și externate din cadrul specific al variatelor activități cotidiene. Aceasta s-ar datora pierderii echilibrului dintre componentele antitetice ale complexei structuri ambivalente orientat-occidentale a ființei noastre, tot mai mult ispitită de a imita excesiv ori un popor occidental, ori unul oriental. Întorcându-ne pe firul timpului, nu vedem la omul arhaic „nimic ostentativ în tendința de construire a spațiului tradițional; totul izvorăște spontan, din adâncurile unei conștiințe colective, care intuiește necesitatea împlinirii. Prezența formelor poetice îi certifică omului arhaic posibilitățile proprii de integrare în colectivitate, în sistemul complicat al ciclurilor muncii și ale vieții”⁴. El nu contemplă frumosul, ci îl re-cunoaște.

În sistemul vieții tradiționale conceptul reprezintă condiția *sine qua non* a îndreptăririi semnului cultural poetic. Am putea fi derutați, totuși, de anumite sentințe populare care supralicitează gustul individual și subiectiv în defavoarea gândirii tradiționale de tip clasic. Astfel, „Nu-i frumos ce e frumos, ci-i frumos ce-mi place mie”, cu următoarele variante: „Nu-i frumos cine se ține, ci-i frumos cui îi stă bine”, „Nu-mi place pentru că-i frumos, ci-i frumos pentru că-mi place”, prezintă un fapt particular, de natură caracteriologică, care se poate generaliza și chiar dogmatiza. Aceste aserțiuni neokantiene emise pe terenul artei populare, ci nu pe cel al artei culte familiar filosofului de la Königsberg, definesc, din perspectiva lui Petru Ursache, întregul sistem de relații estetice din perimetrul mediilor etnografice, fiind verificabile atât în legătură cu frumosul artistic, cât și cu frumosul natural, uman și cosmic.

În cadrul artei se impune principiul blagian al nuanțării cromatice sau ritmice, în timp ce frumosul natural adoptă principiul vitalist, în sensul de care vorbește J. M. Guyau. În opinia lui Lucian Blaga frumosul constituie categoria fundamentală a gândirii estetice populare, având „o semnificație echivalentă aproape cu aceea a plăcutului estetic”⁵, descifrabilă grație unor concepte-cheie, precum forma, gustul, stilul. „În lumea satului mitic, din concepția lui Blaga, există un întreg miraj de forme și de culori. Dar concepția populară despre frumos nu este precizată de totalitatea acestora, ci de modul în care sunt organizate. Liniile, culorile, silabele sunt structurate în forme ondulate, cu alte cuvinte ele construiesc spații noi, de natură spirituală.”⁶

Țăranul român e conștient că „frumosul este o valoare complexă, bazată pe antinomiile subiectiv-obiectiv, general-particular”⁷, iar în ce privește frumusețea umană el se călăuzește în funcție de

dipticul etic-estetic. În relația matrimonială, de pildă, urâtul fizic nu întâlnește nici o restricție în a se însoți cu frumosul fizic, dacă dispune de calități morale compensative și comunicative. Pe de altă parte, fata de măritat, dacă este înțeleaptă, nu se lasă momită de bunăstarea materială pe care i-ar putea-o oferi un bărbat urât la suflet, ci alege simplitatea în compania unui om frumos din punct de vedere moral, mulțumirea ei interioară fiind, cu siguranță, cu atât mai mare cu cât alesul inimii este frumos și pe dinafară.⁸ Valorile sunt deci complementare: urâtului și binelui li se permite asocierea cu frumosul, dar când urâtul devastează ordinea morală sau cosmică merită să fie urât, nu iubit, iar frumosul „curtat” pe calea mediată a dragostei: „Urâtul unde cosește / Tot plouă și viscolește / Și de vreme nu-i nădejde. / Dragostea unde adună, / Tot soare-i și vreme bună, / Poți strânge fână’ pe lună / Unde șade urātu’ / Se-negrește pământu’, / Unde șade dragostea / Înverzește pașiștea. / Pe unde trece urātu’ / Arde grâul și pământul; / Pe unde trece frumosul / Crește grâul și ovăsul / (...)”⁹. Artistul popular nu își alege substituturile la întâmplare. În viziunea lui dragostea se identifică cu frumusețea, dar și cu tinerețea. În ce privește frumusețea feminină exterioară, bărbatul înțelept preferă un chip luminat de o frumusețe naturală, nu una artificială, efect al sulimanurilor.¹⁰ Ursache conchide că seria estetică *frumos-urât* este în genere sinonimă cu seria estetică *bine-rău*.

Nicolae Iorga consideră frumosul și urâtul « elemente de pedagogie populară », având un caracter puternic formativ.¹¹ P. Ursache, Al. Dima, O. Papadima și N. Argintescu – preocupați de problema existenței unui model de frumusețe umană tipic gândirii populare, descoperă un *model* de comportament etic impus de epitețe caracterologice și câteva tipuri de *modele* de portrete fizice rezumate de epitețe cromatice, de obicei contrastante („ochii negri / fața albă”). Ursache găsește interesant faptul că lirica erotică deține o diversitate de substituite pentru *frumos-frumoasă*: *mândru / mândra; voinic / voinică; pui, bade, neică, dor, drag / floare, stea*, în vreme ce sinonimele urâtului se reduc, de regulă, la *tăcut* sau *mut* („Urâtul din ce-i făcut? / Din omul care-i tăcut”)¹² și la o formă metaforică a acestuia – *negru* („Negru-i Doamne pământu, / Dar mai negru-i urātu...”¹³). Întâlnim aici o încercare de definire a genezei și a firii urâtului, ambele de natură etică.

Ovidiu Papadima crede că, în materie de frumos și dragoste, folclorul românesc se apropie mai mult de concepția antică decât de cea creștină. Frumusețea umană e dată de proporții, ci nu de expresie. Un chip asimetric contrazice armonia și perfecțiunea firii. „Poezia noastră a iubirii este în același timp și una a frumosului, numai a lui. Aproape nicăieri în poezia aceasta nu se vorbește de suflet. Iubirea crește numai din admirația față de înfățișarea statuară a omului.

Urâtenia de orice fel e gonită din acest paradis cu biciul celei mai violente cruzimi (...) Definiți prin expresia « oameni însemnați », adică pecetluiți din naștere cu un stigmat de neșters, ei sunt evitați și suspecți de cruzime, ca întrupări ale răului, potrivit concepției folclorice că tot ce e urât în cosmos e fapta Diavolului (...)»¹⁴. Totuși, poezia autentic românească de dragoste este una a *kalokagathiei* creștine, binele moral fiind în genere sugerat, dar niciodată absent. Pe de altă parte, iubirea nu este exclusivistă: chiar dacă ține mai întâi seama de frumusețea exterioară, ea este capabilă să îmbrățișeze și un om urât fizic, mai ales dacă acesta dă dovadă de o frumusețe interioară de excepție. De urâtenia fizică nu este întotdeauna îngerul rău răspunzător, dar la desăvârșirea urâteniei morale contribuția lui este semnificativă. Și omul și cosmosul sunt *entități kalokagathice*. Spre deosebire de știința modernă care explică omul prin cosmos, folclorul românesc explică cosmosul prin om prin integrarea acestuia din urmă într-o armonie universală, unde frumosul coexistă cu binele. Într-un astfel de univers nu e loc pentru individualități care se caută pe sine, ci e loc doar pentru persoane armonioase din punct de vedere etic și estetic.

Costion Nicolescu confirmă că pentru țărantul român frumosul se află într-o relație ipostatică cu binele.¹⁵ Mai mult decât atât, frumosul este identificat cu Hristos: „Că s-a născut Domn frumos / Numele Lui e Hristos”.¹⁶ Hristos nu este frumos de dragul rimei, ci grație Dumnezeirii Sale, manifestată în lume prin frumusețe și bunătate, calități vrednice de urmat de fiecare creștin. Pe Hristos-Prunc frumos țărantul nu concepe să Îl îmbrace altfel decât frumos, cu „cămăși de diamant” și „din cap până-n picioare / numai stele lucitoare”.¹⁷ Întâlnirea cu El e sărbătorească, iar gestul țărănesc deosebit de tandru de a-L îngriji, a-L îmbrăca ales, a-L legăna, etc., este prin excelență matern, similar celui mariologic.

„Ce-i frumos și lui Dumnezeu Îi place”, spune deseori românul, convins că frumosul adevărat implică și binele. Un lucru frumos este un lucru bine făcut, bine chibzuit, adică plăcut lui Dumnezeu: „Căci lucrul de grabă / Nu e de nici o treabă, / Nici nouă, nici dumnevoastră / Nici lui Dumnezeu nu-I place.”¹⁸ Legea românească constituie una din expresiile fidele ethosului hristocentric al frumuseții, în lumina căruia sentințele de tipul „Nu-i frumos ce e frumos, ci frumos ce-mi place mie”, emise în funcție de un posibil criteriu hedonist, pot fi înlocuite de altele, net superioare, ca de pildă: „Îmi place tot ce-i frumos și place și lui Hristos”. A stabili un etalon divin pentru judecata de gust nu presupune anularea libertății gustului, ci, dimpotrivă, orientarea lui liberă pe drumul cel bun.

În afara binelui, orice frumusețe este înșelătoare. Dumnezeu-Tatăl Își trimite Fiul în lume pentru a-i răscumpăra, dar și pentru a-i învăța pe oameni cum să

se comporte ca să placă Lui: „C-a trimete un Fiu Sfânt / Să-i învețe cum să facă, / Numai Domnului să-I placă / Și să-i scoată din păcat / Din întunecosul iad”¹⁹. Fără îndoială, colindele au un puternic fond biblic, dogmatic și moral și, de asemenea, un rost pedagogic, nu doar doxologic. În unele dintre ele găsim referințe indirecte la fericirile Predicii de pe Munte a Mântuitorului. Următoarea urare adresată gazdei la final de colindă: „Să vă veseliți, / Viețuind în bună pace, / Cum și lui Dumnezeu Îi place”²⁰ arată că lui Dumnezeu îi sunt plăcuți oamenii buni și făcători de pace, împăcați cu ei înșiși și cu semenii lor, pacea fiind aducătoare de bucurie și de har. Astfel, „țărantul realizează cu finețe o bună parte dintre principalele atribute ale lui Dumnezeu, într-un limbaj simplu și limpede, nespeculativ, dar nu o dată de o reală poezie. Este, fără îndoială, rezultatul viețuirii istorice îndelungate sub luminarea învățaturii Bisericii.”²¹

Tripticul creștin al Frumosului – haric, uman și cosmic – reprezintă tricolorul arborat la catargul „Bisericii carpatice” românești „de pe ape”. În calitate de români adevărați, e nevoie să purtăm neîncetat acest stindard prin lume, prin locurile care ne poartă pașii, theologhisind astfel despre Frumusețea care nu piere și despre Dragostea care nu cade niciodată.

Note:

1. Dumitru Stăniloae, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, București, Editura Elion, 2001, p. 63.
2. Petru Comarnescu, *Cercetare a corelațiilor etico-estetice în artă și în realizarea-de-sine*, în *Kalokagathon*, antologie de Dan Grigorescu și Florin Toma, București, Editura Eminescu, 1985, p. 85.
3. Petru Ursache, *Etnoestetica*, col. « Sinteze 22 », Iași, Editura Institutul European, 1998, p. 6-7.
4. Idem, *Op. cit.*, p. 112.
5. Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, București, E.P.L.U., 1969, p. 338.
6. Petru Ursache, *Op. cit.*, p. 107.
7. *Ibidem*, p. 114.
8. Ion Mijloveanu, *Poezii populare românești*, vol. II, București, Editura Minerva, 1989, p. 214: „Decât cu galbeni la gât / Și cu bărbat urât, / Mai bine cu gâtul gol / Și cu bărbat frumușel.”
9. Mihai Bradu, *Măndre-s horile la noi. Culegere de folclor din regiunea Crișana*, Oradea, 1961, p. 109. V. Ovidiu Densușianu, *Flori alese din cântecele poporului*, în vol. *Vieța păstorească în poezia noastră populară*, ediție îngrijită de Marin Bucur, București, E.P.L., 1966, p. 124.

10. Tudor Pamfile, Mihai Lupescu, *Cromatică poporului român*, ediție îngrijită, prefață și note de Petre Florea, col. « Mythos », București, Editura Saeculum I. O., 2002, cap. XIII, p. 228: „Hai drăguță, hai de mână, / De te spală la fântână, / Că de când te rumenești, / Nu știi cum la față ești!” (v. *Culegere* din comuna Țepu)
11. Nicolae Iorga, *Sfaturi pe întunec*, vol. II, 1940, p. 86-93, *apud* Ioan Șerb și Florica Șerb, *Frumosul românesc în concepția și viziunea poporului*, București, Editura Eminescu, 1977, p. 9.
12. Petru Ursache, *Op. cit.*, p. 120-123.
13. Ioan Jarnik, Andrei Băseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, ediție îngrijită de Adrian Fochi, București, Editura Academiei, 1968, p. 282.
14. Ovidiu Papadima, *O viziune românească a lumii. Studiu de folclor*, p. 177-179, 219, *apud* Petru Comarnescu, *Perfecția armoniei în realizarea omului și artistului*, în *Kalokagathon*, p. 111-112.
15. Costion Nicolescu, *Elemente de teologie țărănească. Chipul creștin țărănesc al lui Dumnezeu*, București, Editura Vremea XXI, 2005, p. 190.
16. Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Crăciunul*, col. « Din viața poporului român. Culegeri și studii. XX », București, Editura Librăria Socec & Comp., 1914, p. 58 (colind din Țepu-Tecuci).
17. Gheorghe Cucu, *200 colinde populare culese de elevii Seminarului Nifon în anii 1924-1927*, București, Editura Societății compozitorilor români, 1936, p. 61.
18. Elena D. O. Sevastos, *Nunta la români*, București, 1889, în *Literatură populară*, vol. I, București, Editura Minerva, 1990, p. 372.
19. Ion Bârlea, *Literatură populară din Maramureș*, II, ediție îngrijită de Iordan Datcu, București, Editura Pentru Literatură, 1968, p. 147.
20. Alexiu Viciu, *Colinde din Ardeal. Datini de Crăciun și credințe poporane*, col. « Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXII », București, Editura Librăria Socec & Comp., 1914, p. 173.
21. Costion Nicolescu, *Op. cit.*, p. 197.

Bibliography:

- Bârlea, Ion. *Literatură populară din Maramureș. / Folk Literature from the Maramures Region*. II. Ediție îngrijită de Iordan Datcu. București, Editura Pentru Literatură, 1968.
- Blaa, Lucian. *Trilogia culturii. / The Trilogy of Culture*. București, E.P.L.U., 1969.
- Bradu, Mihai. *Măndre-s horile la noi. Culegere de folclor din regiunea Crișana. / A Collection of Folklore from the Crisana Region*. Oradea, 1961.
- Comarnescu, Petru. *Cercetare a corelațiilor etico-estetice în artă și în realizarea-de-sine. / Examination of the Ethical-*

- Aesthetic Connections in Art and in Self Development*. În: *Kalokagathon*. Antologie de Dan Grigorescu și Florin Toma. București, Editura Eminescu, 1985.
- Comarnescu, Petru. *Perfecția armoniei în realizarea omului și artistului. / The Perfection of Harmony in the Development of Man and the Artist*. În: *Kalokagathon*, ed. cit.
- Cucu, Gheorghe. *200 colinde populare culese de elevii Seminarului Nifon în anii 1924-1927. / 200 Traditional Carols collected by the Pupils of the Nifon Theological Seminary between 1924 and 1927*. București, Editura Societății compozitorilor români, 1936.
- Densușianu, Ovidiu. *Flori alese din cântecul poporului. / Best Folk Songs*. În: *Vieța păstoraască în poezia noastră populară / Pastoral Life in Our Folk Poetry*. Ediție îngrijită de Marin Bucur. București, E.P.L., 1966.
- Jarnik, Ioan; Băseanu, Andrei. *Doine și strigături din Ardeal. / Traditional Melancholy Folk Songs and Dance-words from Transylvania*. Ediție îngrijită de Adrian Fochi. București, Editura Academiei, 1968.
- Nicolescu, Costion. *Elemente de teologie țărănească. Chipul creștin țărănesc al lui Dumnezeu. / Elements of Folk Theology: God's Christian Folk Image*. București, Editura Vremea XXI, 2005.
- Pamfile, Tudor. *Sărbătorile la români. Crăciunul. / Romanian Traditional Holidays. Christmas*. Col. « Din viața poporului român. Culegeri și studii. XX ». București, Editura Librăria Socec & Comp., 1914.
- Pamfile, Tudor; Lupescu, Mihai. *Cromatică poporului român. / The Chromatics of the Romanian People*. Ediție îngrijită, prefață și note de Petre Florea. Col. « Mythos ». București, Editura Saeculum I. O., 2002.
- Sevastos, Elena D. O. *Nunta la români. / Romanian Traditional Weddings*. București, 1889. În: Sevastos, Elena D. O. *Literatură populară. / Folk Literature*. Vol. I. București, Editura Minerva, 1990.
- Stăniloae, Dumitru. *Reflecții despre spiritualitatea poporului român. / Reflections on the Spirituality of the Romanian People*. București, Editura Elion, 2001.
- Șerb, Ioan; Șerb, Florica. *Frumosul românesc în concepția și viziunea poporului. / Traditional Beliefs about the Romanian Beauty*. București, Editura Eminescu, 1977.
- Ursache, Petru. *Etnoestetica. / Ethno-Aesthetics*. Col. « Sinteze 22 ». Iași, Editura Institutul European, 1998.
- Viciu, Alexiu. *Colinde din Ardeal. Datini de Crăciun și credințe poporane. / Transylvanian Carols: Christmas Traditions and Folk Beliefs*. Col. « Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXII ». București, Editura Librăria Socec & Comp., 1914.

